

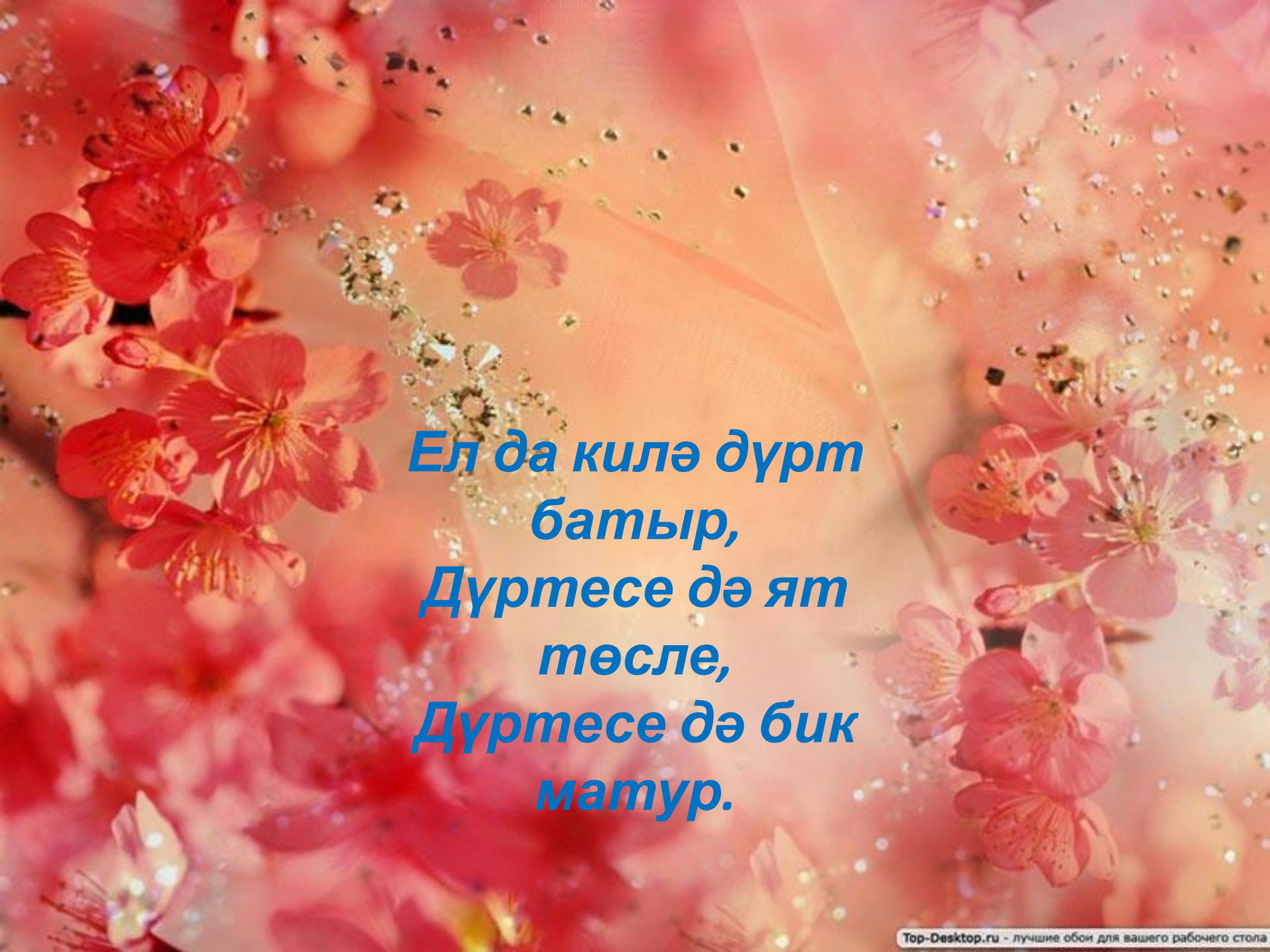
**Әхмәтжанова
Нәфисә Минихан
КЫЗЫ**

ЕЛ ФАСЫЛЛАРЫ

**Максат: Табигатьне яратырга
һәм сакларга өйрөнү.**

***Ел да килә дүрт
батыр,
Дүртесе дә ят
төсле,
Дүртесе дә бик
матур.***

Ел
фасыллары - шартлы р
әвештә елның дүрт фас
ылга бүленеше.

Яз

Жәй

Көз

Кыш

**Яз - елның дүрт
фасылынан берсе. Кыш һәм ж
эй
арасында.**

Сынамышлар

Яз көне елга кырыйларында боз калса, ашлык уңмас.

Яз көне елгаларда су артмаса, ашлык уңмас.

Яз көне тамчы бозлары озын булса, сабан ашлыгы озын булыр; әгәр кыска булса, сабан ашлык кыска булыр.

Яз көне урамнарда кар элегрәк китсә, карабодай яхшы булыр.

Яз көне балык тотканда алабуга белән юрша күбрәк тотылса, бодай, арпа, арыш, борай уңар.

Яз көне терлекләр башлап көтүгә чыкканда авызларына үлән яки тамыр кабып кайтсалар, терлекләргә ул жәй азык начар булыр.

Яз турында шигырьләр

Яз көне (М.Жәлил)

Яз көне карга

Бала чыгара.

Көн дә жим эзләп,

Авылга бара.

Авылда әби

Чебешләр саклый,

Карга урлар дип,

Йокларга ятмый.

Ахрысы,әби

Хәйләсен тапты:

Барлык чебине

Келәткә япты.

- Каргалар монда

Очып керә алмас,

Чебешләремне

Хәзер кыра алмас.

Жәй — яз һәм көз арасындагы е
фасылы.

Өч айдан тора: төньяк
ярымшарында июнь, июль
һәм август;

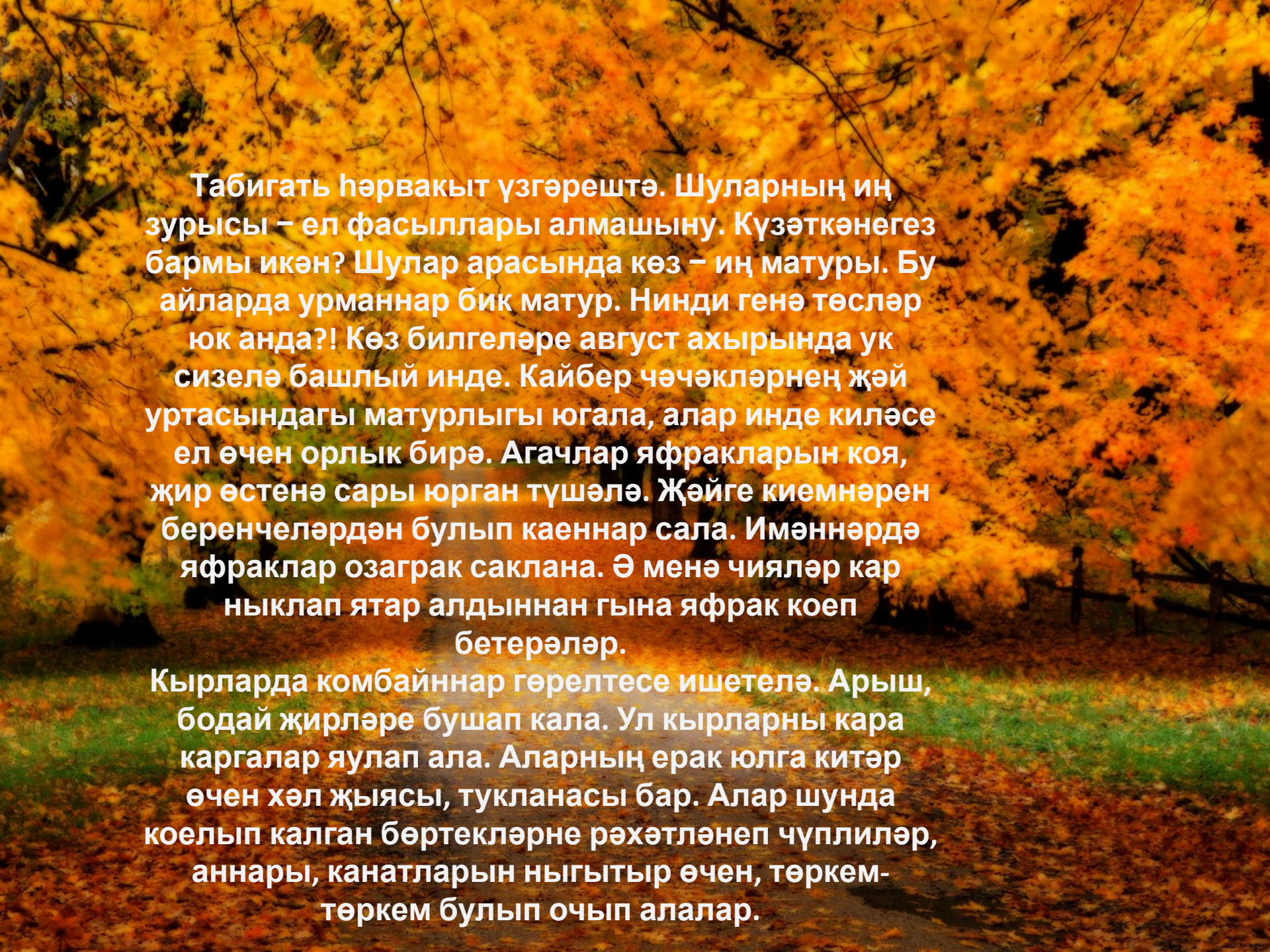

Жэй турында шигырьләр

Тәмле жәй (Ш.Галиев)
Аланнарда – жыләк исе,
Басуларда – иген исе,
Жәйләүләрдә – сөт исе...
Тагын аллы-гөлле чәчәк,
Кайнар кояш өстисе –
Шушы булыр жәй төсе!

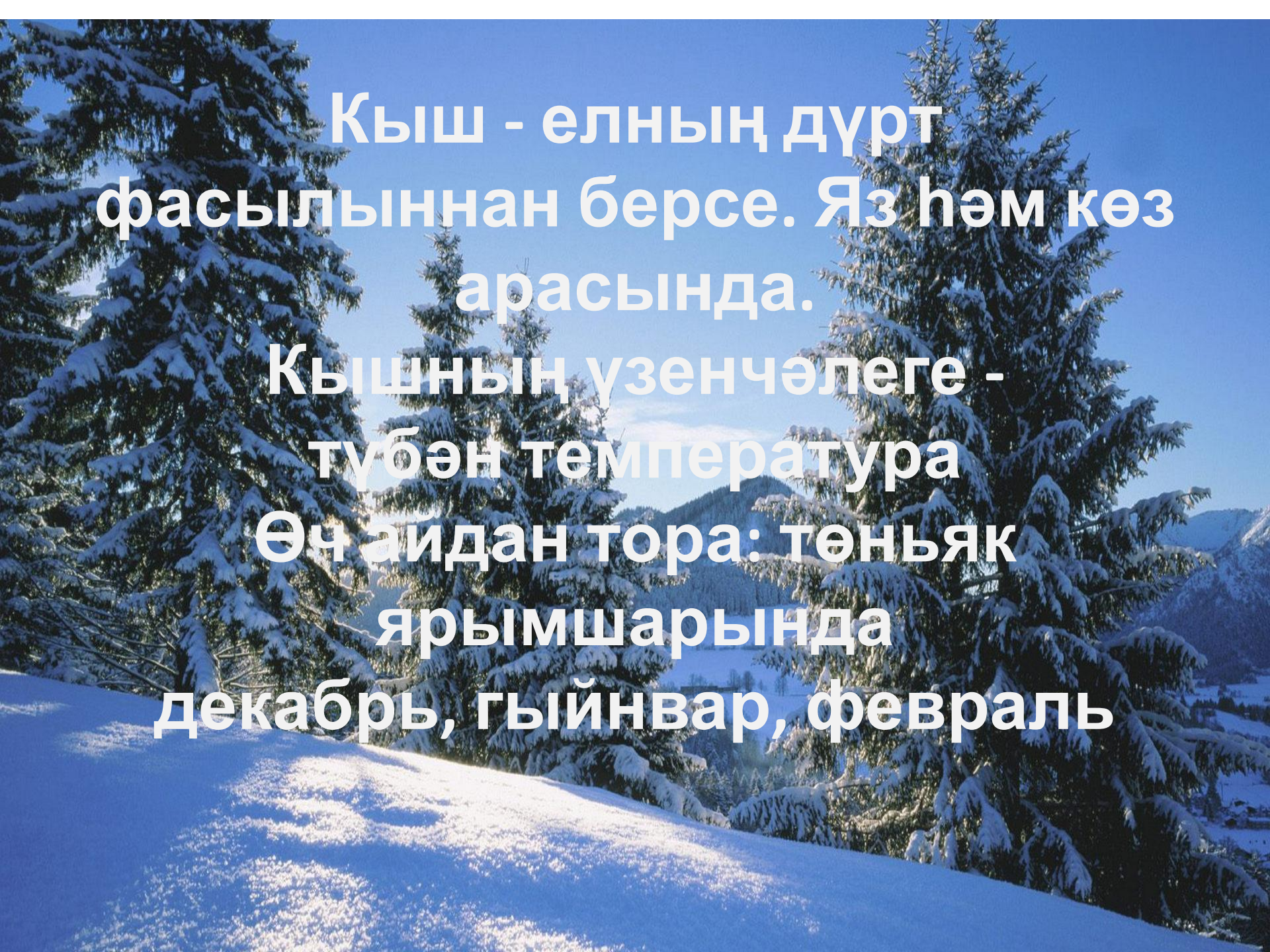
Бу кайчак була? (Г.Тукай)
Ашлыклар үсте,
Башаклар пеште.
Кояш пешерә,
Тиргә төшерә .

Халык ашыга,
Китә басуга,
Урагын ура,
Бу кайчак була?

Табигать һәрвакыт үзгәрештә. Шуларның иң зурысы – ел фасыллары алмашыну. Күзәткөнегез бармы икән? Шулар арасында көз – иң матуры. Бу айларда урманнар бик матур. Нинди генә төсләр юк анда?! Көз билгеләре август ахырында ук сизелә башлый инде. Кайбер чәчәкләрнең жәй уртасындагы матурлығы югала, алар инде киләсе ел өчен орлык бирә. Агачлар яфракларын коя, жир өстенә сары юрган түшәлә. Жәйге киёмнәрен беренчеләрдән булып каеннар сала. Имәннәрдә яфраклар озаграк саклана. Ә менә чияләр карныклап ятар алдыннан гына яфрак коеп бетерәләр.

Кырларда комбайннар гөрелтесе ишетелә. Арыш, бодай жирләре бушап кала. Ул кырларны кара каргалар яулап ала. Аларның ерак юлга китәр өчен хәл жыясы, тукланасы бар. Алар шунда коелып калган бөртекләрне рәхәтләнеп чүплиләр, аннары, канатларын ныгытыр өчен, төркем-төркем булып очып алалар.

Кыш - елның дүрт
фасылыннан берсе. Яз һәм көз
арасында.

Кышның үзенчәлеге -
түбән температура
Өч айдан тора: төньяк
ярымшарында
декабрь, гыйнвар, февраль

Сынамышлар

Кыш бәс, томан булса, жәй иген уң

а.

Кыш көне яңгыр яуса, икмәк булы

р.

Кыш сыкы булса, жәй алма була.

Кыш томан булса,

жәй юкәдә бал була.

